

Füzi László

A tudós költő

Két történet Buda Ferenc nyolcvanadik születésnapjára

1.

Buda Ferencet ezerkilencszáznyolcvanegy őszén ismertem meg, ezerkilencszáznyolcvankettőtől dolgozunk együtt a *Forrás* szerkesztőségében, a lényegét tekintve harmincöt éve közelről ismerjük egymást. Feri negyvenöt éves volt akkor, amikor először találkoztunk, én huszonhat. Érett férfiember és a pályáját éppen csak kezdő fiatal, mondhatnám. A sors nagy ajándékának tartom, hogy eddigi életem nagyobbik részét a közelében élhettem meg, láthattam a legkülönbözőbb léthelyzetekben. Láthattam családjá, gyerekei körében, láthattam akkor, amikor a *Forrást* próbálta védeni a nyolcvanhármas Szárszó-szám okozta riadalmak idején, s máskor is, láttam utazás közben Kazahsztánban és Kirgíziában, ahol hiába voltunk ketten, mégiscsak egyedül volt mindegyikünk. Láttam, amikor örült a Kossuth-díjnak, s láttam és hallottam verset mondani, nem is egyszer, a legtöbb esetben iskolai órákon vagy irodalmi esteken mellette ülve figyelhettem, ahogy emlékezetből mondta a verseit, s azokat erővel ruházta fel.

Sokszor és sok helyen láttam és hallottam verset mondani, most azonban azt a versmondását idézem fel, amikor csak ketten, a feleségem és én hallottuk verset mondani.

Ezerkilencszázkilencvenhat nyara volt, Feriék akkor Sopronban éltek, pár évvel korábban költöztek oda, de sűrűn járt vissza hozzánk a szerkesztőségbe, s azt is tudtam, már akkor, amikor elköltöztek Kecskemérről, hogy visszajönnek majd a városba. Ezerkilencszázkilencvenhat volt, mondom, Feri abban az évben töltötte be a hatvanadik évét, verset kértem tőle a novemberi számba, abban a számban szeretnék volna köszönteni. A novemberi számtól még messze voltunk, nyár volt, „vad délután, a föld parázsló, részeg virágok és darázs-szó”, mondta volna Kosztolányi, amikor megszólalt a lakásunk ajtaja melletti csengő, Feri állt az ajtóban, fáradtan, a hosszú úttól megtörten, úgy, mint aki Sopronból érkezik Kecskemétre az augusztusi hőségben. Írtam nektek egy verset, mondta, még szinte az ajtóban, s azt is hozzátette, elmondom a verset. Végül a teraszra mentünk ki, ott mozgott valamennyire a levegő, Ágival leültünk a székekre, Feri állva maradt, úgy mondta: *Himnusz haza, Füziéknek: Áginak és Lacinak, Homok-haza Szíkföld haza múltam és jövőm halmaza*, s mondta végig a hosszú verset végig a történelmen és a jelenen, egészen az utolsó sorokig: *s én csak hebegek dadogok dülőiden elindulok lesvén ahogy göröngyeid fölisszák Isten könnyeit.*

Akkor, amikor Feri eljutott az *Isten könnyei* kifejezésig, már az ő szemeiből is hullottak a könnyecseppek. Ágival döbbsen figyeltük, a vers erejét, a szerzőjére gyakorolt erejét máskor nem tapasztaltuk meg, akkor igen. A vers ezt követően megjelent a *Forrásban*, majd a *Homok-haza* című irodalmi képeskönyv címadó darabja lett, antológiadarab, így is mondhatnám, versmondó versenyeken is hallottam sokszor, de úgy, ahogy akkor, ezerkilencszázkilencvenhat nyarán Buda Ferenc nekünk, a vers címzettjeinek mondta, soha senki nem tudja elmondani.

2.

A másik itt elmondandó történetnek is vannak családi vonatkozásai. Ezerkilencszázkilencvennyolc második fele lehetett, már terveztük a kilencvenkilenc márciusi számot, az akkor harmincéves *Forrás* körüli világot szerettük volna megjeleníteni, ezért gondoltam azt, hogy Ferivel interjút készíték, kíváncsi voltam, hogy mit mond a világ dolgairól. Végül abban egyeztünk meg, hogy nálunk találkozunk, aznap nem mentem be a szerkesztőségbe, pedig szeretem, ha mindennap be tudok oda menni, ekörül azóta sem változott semmi. Ági akkor még otthon volt Péter fiunkkal, mi elhúzódtunk valahova, magnót, vagy lehet, hogy már diktafont vettem elő, azon rögzítettem az elhangzottakat. Még nyolcvankettőben készítettem Ferivel egy interjút, kicsit annak a folytatásának szántam ezt az újabb beszélgetést. Végül aztán a hely és a táj körül kötöttünk ki, nyilvánvalóan nem függetlenül az ő Sopron környékén eltöltött éveitől. Fontos, prózai vallomást rögzítettem akkor, mondjuk így, a magnetofonon. Idézem: „... biztos vagyok benne, hogy a Legfőbb Hatalom, akiben én hiszek, nekem is szánt egy szerepet – következképpen szánt egy helyet is, egy színteret, ahol a történet, az én történetem lejátszódhat. Tagadhatatlan, hogy az Alföldhöz való elementáris kötődésben óriási része van annak, hogy Debrecenben születtem, ott nőtem fel – azzal együtt, hogy mindig volt elvagyódásom domborúbb tájakra, s hogy az életünk legjava Kecskeméten telt el. Gazdag emberi kapcsolataim alakultak itt ki, kezdettől szívesen befogadtak, s én is magamba fogadtam ezt a tájékat. Persze, ez így még nem elégséges magyarázat, hisz' számos ember éli le ott az életét, ahonnét folyton elvagyódik, ahol nem érzi otthon magát. Akkor hát miért, miért... Kell mögötte lennie valami korábban keletkezettnek, valami olyannak, ami az én életemet akár korszakokkal megelőzte... S az ember lát maga előtt a térképen egy szép kerek földrajzi egységet, Eurázsianak körülhatárolt területét, olvasott is tél-túl egyet s mászt ennek a földrajzi egységnek a geológiájáról, őstörténetéről, történetéről, a legújabbat maga is éli már több mint fél évszázada, s rá kell jönnie végül, minden misztifikálást mellőzve, hogy e szorosok, hágók szabdalta, lánchegység koszorúzta medence, ennek is a középtája, ez az alluviális síkság valaminő esszenciája, kivonata, vagy legalábbis tanulságos mutatóványa Eurázsia történetének. Ahogy a környező hegyekből eredő folyóvizek lehordtak ide középre kövecset-kavicsot, fővenyt, itt-ott aranyporral vegyesen, uszadékfát, s még minden egyebet, akként jelentek meg itt ősidők óta emberi közösségek, különböző okok, indítékok, vonzalmak folytán, s néhány – nem is túlságosan hosszú – időszak kivételével ennek a földnek mindig nagyobb volt a vonzása, mint a taszítása. Itt mindig lehetett élni, ha hagyták, s nemegyszer ideiglenes menedékül is szolgált – mint például épp napjainkban. A Himnusz hazában lehet, hogy nem ilyen szemszögből, vagy nem ilyen alapállásból ejttem néhány szót...”

Miután a munkát befejeztük, Ági ebédelni hívott bennünket, az asztalhoz ülve Feri elővette a maga félszárú okuláróját, az orrára tette, s amikor ez megtörtént, akkor szólalt meg a mi akkor még kicsi Péter fiunk, aki a gyermekek naivitásával, őszinteségével és célratörésével, no meg utánozhatatlan pöszeségével a lényegre törve kérdezte meg:

Buda Feji bácsi, maga tudós?

Péter akkor semmit nem tudhatott a költőről, arról sem, hogy az, aki vele szemben az asztalnál ül, a magyar nyelv tudós ismerője, valami mást érzett-érezhetett meg. Azt, hogy Buda Ferenc a természetnek, a fának, bokroknak, madaraknak a tudós ismerőse. Éppen az előbb felidézett beszélgetés során mondta: *„Gyalogolok kint a határban, akár órákig, akár napokig, biztonsággal felhasználhatom az ehető növényeket, óvakodom az ártalmasoktól, nagyjából tudok tájékozódni a felhős és a csillagos égen a szememmel, a legtöbb madarat a röptéről-hangjáról felismerem.”* Mindehhez tegyük még hozzá a történelmet és az emberi természetet, ezeknek az ismerete ott van amögött a kifejezés mögött, amelyet az akkor öt-hat éves fiunk használt...